യോഗവാസിഷ്ഠഃ/പ്രകരണമ് 6
(നിർവാണപ്രകരണം ഉത്തരാർധം)/സർഗം 74

ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
തസ്മിൻകല്പേ തു സംകല്പേ തസ്യ യ+ദ്വ-പുരാസ്ഥിതമ് .
ശ്രൃണു തത്ര വ്യവസ്ഥേയം വിചിത്രാചാരഹാരിണീ .. 1
പരമം യച്ചിദാകാശം തദ്വിരാഡാത്മനോ വപുഃ .
ആദ്യന്തമധ്യരഹിതം ലഘു ത്വസ്യ വപുർജഗത് .. 2
സംകല്പരഹിതോ ബ്രഹ്മാ സ്വാണ്ഡം സംകല്പനാത്മകമ് .
വപുഷഃ പരിതോ ഭാസ്വത്പശ്യത്യാകാശമേവ തത് .. 3
ബ്രഹ്മാത്മൈഷ സ്വസംകല്പം സ്വമണ്ഡമകരോദ്ദ്വിധാ .
തൈജസം തൈജസാകാരഃ പുഷ്ടഃ പുഷ്ടം വിഹംഗവത് .. 4
അണ്ഡസ്യൈകം നഭോ ദൂരം ഗതം സംബുദ്ധവാനസൗ .
ഭുവോധഃസംസ്ഥിതം ഭാഗം വ്യതിരിക്തം ച നാത്മനാ .. 5
ബ്രഹ്മാണ്ഡഭാഗ ഊർധ്വസ്ഥോ വിരാജഃ ശിര ഉച്യതേ .
അധോഭാഗോ ഽസ്യ പാദാഖ്യോ നിതമ്ബോ മധ്യമാത്രഖമ് .. 6
ദൂരം വിമുക്തയോഃ സംധിഃ ഖണ്ഡയോരിതി വിസ്തൃതാ .
അനന്താ വ്യോമലേഖാ സാ ശ്യാമാ ശൂന്യേതി ദൃശ്യതേ .. 7
ദ്യൗസ്താലു വിപുലം തസ്യ താരാരുധിരബിന്ദവഃ .
സംവിദ്വാതലവാ ദേഹേ സുരാസുരനരാദയഃ .. 8
ദേഹാന്തഃ കൃമയസ്തസ്യ ഭൂതപ്രേതപിശാചകാഃ .
ലോകാന്തരാണി രന്ധ്രാണി സുഷിരാണ്യസ്യ ദേഹകേ .. 9
ബ്രഹ്മാണ്ഡഖണ്ഡമസ്യാധോ വിസ്തൃതം പാദയോസ്തലമ് .
ജാനുമണ്ഡലരന്ധ്രാണി പാതാലകുഹരാണ്യധഃ .. 10
ജലൈശ്ചലചലായന്തീ സുഷിരാനേകരന്ധ്രികാ .
ഭൂരന്തർമണ്ഡലീ ലോലാ സമുദ്രദ്വീപവേഷ്ടനാ .. 11
ജലൈർഗുഡഗുഡായന്ത്യോ നദ്യോ നാഡ്യഃ സരിദ്രസഃ .
ജമ്ബൂദ്വീപം ഹൃദമ്ഭോജമസ്യ ഹേമാദ്രികർണികമ് .. 12
കുക്ഷയഃ ककुഭഃ ശൂന്യാ യകൃത്പ്ലീഹാദയോ ഽചലാഃ .
മൃദ്വ്യഃ സ്നിഗ്ധാഃ പടാകാരാ മേദസോ ജാലികാ ഘനാഃ .. 13
ചന്ദ്രാർകൗ ലോചനേ തസ്യ ബ്രഹ്മലോകോ മുഖം സ്മൃതമ് .
തേജഃ സോമോ ഽസ്യ കഥിതഃ ശ്ലേഷ്മാ പ്രാലേയപർവതഃ .. 14
അഗ്നിലോകസ്തഥൗർവാഗ്നിഃ പിത്തമസ്യാതിദുഃസഹമ് .
വാതസ്കന്ധമഹാവാതാഃ പ്രാണാപാനാ ഹൃദി സ്ഥിതാഃ .. 15
കല്പദ്രുമവനാന്യസ്യ സർപവൃന്ദാനി ച ക്വചിത് .
ലോമജാലാന്യനന്താനി വനാന്യുപവനാനി ച .. 16
ഊർധ്വം ബ്രഹ്മാണ്ഡഖണ്ഡം തു സമസ്തമുരുമസ്തകമ് .
ബ്രഹ്മാണ്ഡപ്രാന്തരന്ധ്രാർചിരസ്യ ദീപ്താ ശിഖോത്ഥിതാ .. 17
സ്വയമേഷ മനസ്തേന മനോ നാസ്യോപയുജ്യതേ .

ആത്മൈവ ഭോക്തൃതാമേതി കില കസ്യ കഥം കുതഃ .. 18
സ്വയമേവേന്ദ്രിയാണ്യേഷ തേനാന്യത്രാസ്തിതാ കൃതാ .
യതസ്തത്കല്പനാമാത്രമേവേന്ദ്രിയഗണഃ കില .. 19
അവയവാവയവിനോരിവേഹേന്ദ്രിയചിത്തയോഃ .
ന മനാഗപി ഭേദോഽസ്തി ചൈക്യമേകശരീരയോഃ .. 20
തസ്യ താന്യേവ കാര്യാണി ജഗതാം യാനി കാനിചിത് .
സംകല്പാ ഏവ പുംവൃത്ത്യാ ചലന്ത്യാരൂപിതദ്വിതാഃ .. 21
ജാഗതേ തസ്യ വിജ്ഞേയേ നാന്യോഽസ്യ മൃതിജന്മനീ .
സ ഏവേദം ജഗത്യസ്മത്സംകല്പാത്മാസ്യ നേതരത് .. 22
തത്സത്തയാ ജഗത്സത്താ തന്മൃത്യൈവ ജഗന്മൃതമ് .
യാദൃശീ സ്പന്ദയമരുതോഃ സത്തൈകാ താദൃശീ തയോഃ .. 23
ജഗദ്വിരാജോഃ സത്തൈകാ പവനസ്പന്ദയോരിവ .
ജഗദ്യത്സ വിരാഡേവ യോ വിരാട് തജ്ജഗത്സ്മൃതമ് .. 24
ജഗദ്ബ്രഹ്മാ വിരാട് ചേതി ശബ്ദാഃ പര്യായവാചകാഃ .
സംകല്പമാത്രമേവൈതേ ശുദ്ധചിദ്ദ്യോമരൂപിണഃ ..25
ശ്രീരാമ ഉവാച .
സംകല്പാത്സ വിരാഡേവ ഖമേവാകൃതിമാഗതമ് .
അസ്തു നാമ സ്വദേഹാന്തഃ കഥം ബ്രഹ്മൈവ തിഷ്ഠതി .. 26
ശ്രീവസിഷ്ഠ ഉവാച .
യഥാ ധ്യാനേന ദേഹാന്തസ്തിഷ്ഠസി ത്വം യഥാ സ്ഥിതമ് .
തഥാസ്തേ നിജദേഹോഽന്തഃ സംകല്പാത്മാ പിതാമഹഃ .. 27
നൃണാം തഥാ ച മുഖ്യാനാം ജീവോ ബ്രഹ്മപുരോദരേ .
ഉത്പത്തിപുത്രികാദേഹഃ പ്രതിബിമ്ബോപമോഽസ്തി സഃ .. 28
യത്ര ത്വമപി ദേഹാന്തഃ കർതും ശക്തോഽസ്യലം സ്ഥിതമ് .
സംകല്പാത്മാ വിഭുസ്തത്ര ബ്രഹ്മാ കിം ന കരിഷ്യതി .. 29
ബീജാന്തഃ സ്ഥാവരം ഹ്യാസ്തേ പദാർഥേ യത്ര ജംഗമഃ .
കിം നാസ്തേ തത്ര ദേഹോഽന്തർനിജചിത്കല്പനാത്മികാ .. 30
സാകാരോ ഗഗനാത്മാസ്തു നിരാകാരം സ്വപ്നസ്തു വാ .
ആസ്തേ ബഹിരഥാന്തശ്ച ഭിന്നേ ബാഹ്യാന്തരേ ബഹിഃ .. 31
ആത്മാരാമഃ കാഷ്ഠമൗനീ ന ജഡോഽപി ദൃഷജ്ജഡഃ .
അഹംത്വമിത്യാദിമയോ വിരാഡാത്മനി തിഷ്ടതി .. 32

ആവേഷ്ടി-തോജ്ഝിത-ലതാ-തൃണ-ദാരു-പുംവ-
ദുച്ഛബ്ദ-മമ്ബുര-യവച്ച വിരോപി-താങ്ഗഃ .
നാനാവിധോഽപി വിഹരന്നപി കാര്യജാലേ
തജ്-ജ്ഞഃ ശിലാജഠരശാന്തമനസ്ക ഏവ .. 33

ഇത്യാർഷേ ശ്രീവാസിഷ്ഠമഹാരാമായണേ വാത്മീകീയേ മോക്ഷോപായേഷു
നിർവാണപ്രകരണേ ഉത്തരാർധേ പാഷാണോപാഖ്യാനേ വിരാഡാത്മ-വർണനം
നാമ ചതുഃസ് സപ്തതി-തമഃ സർഗഃ ..74..
ഓം

****

CHECKED BY GURU P.R.IYER
19.12.2023